

انجمن علمی فقه‌برزای تطبیقی ایران

فصلنامه فقه‌برزای تطبیقی

Preventive Criminal Policy of Iran and England Against Crimes Against Wildlife

Parivash Kermanian ¹, Babak Pourghahramani ^{*2}, Jamal Beigi ³

1. Ph.D. Student of Criminal law and Criminology, Maragheh Branch, Islamic Azad University, Maragheh, Iran.

2. Associate Professor, Educational Department of Criminal Law and Criminology, Maragheh Branch, Islamic Azad University, Maragheh, Iran. (Corresponding Author)

3. Associate Professor, Educational Department of Criminal Law and Criminology, Maragheh Branch, Islamic Azad University, Maragheh, Iran.

ARTICLE INFORMATION

Type of Article:

Original Research

Pages: 205-217

Corresponding Author's Info

ORCID: 0009-0002-0431-933X

TELL: +989144211474

Email: B.pourghahramani@yahoo.com

Article history:

Received: 13 Aug 2023

Revised: 12 Oct 2023

Accepted: 20 Dec 2023

Published online: 20 Feb 2024

Keywords:

*Crimes Against Wildlife,
Criminal Policy, Criminal
Justice System,
Environmental Crimes.*

ABSTRACT

Crimes against wildlife is one of the most important environmental challenges in today's era, and the fight against it should always be updated in the light of comparative surveys of various criminal policies. In this regard, the aim of this article is to examine the most important preventive criminal policy approaches of Iran and England against crimes against wildlife. The upcoming article is descriptive and analytical and has investigated the mentioned subject by using the library method. This article focuses on two types of prevention policies, situational prevention and social prevention. The findings indicate that in both Iranian and English laws, the deployment of zoo and environmental protection units is the most important method of situational prevention. Also, creating awareness and culture is the most important method of social prevention. Despite these challenges, such as various transformations in the realm of crimes against wildlife, its white-collar nature is visible in the face of these answers. Empowering local communities and using the capacities of criminal justice institutions leads to overcoming these challenges. This research has found that the globalization of the culture of crime prevention has created new and suitable opportunities to fertilize Iran's and England's response to crimes against wildlife. It has a clear response to the aforementioned crimes compared to Iran's criminal policy.

This is an open access article under the CC BY license. © 2024 The Authors.

How to Cite This Article: Kermanian, P; Pourghahramani, B & Beigi, J (2024). "Preventive Criminal Policy of Iran and England Against Crimes Against Wildlife" . *Journal of Comparative Criminal Jurisprudence*, 3(5): 205-217.

مقدمه

پاسداری از محیط‌زیست یکی از آرمان‌های مهم نظام‌های حقوقی در روزگار ما است. در این میان حیات وحش که به دو دسته جانوری و گیاهی تقسیم می‌شود، سازه بسیار آسیب‌پذیری از محیط‌زیست است که با وجود دیرینه ارزش‌گذاری کیفی برای آن هم‌چنان با شتاب به‌سوی وضعیتی نگران‌کننده در حرکت است، زیرا گروه‌های بزهکار سازمان‌یافته داخلی و بین‌المللی دست به قاچاق گونه‌های نادر گیاهی و جانوری می‌زنند. سالیان درازی است که، جرایم علیه حیات وحش به‌عنوان یک حرفه پرمفعت و کم‌خطر تلقی می‌شود. علت این دیدگاه نیز مجازات‌های خفیف و قابل‌چشم‌پوشی است که پیش از این برای جرایم علیه محیط‌زیست وضع شده بود. در چنین وضعیتی، معمولاً تبهکارانی که در حوزه قاچاق اسلحه و انسان فعالیت دارند، مرتکب جرایم علیه حیات وحش نیز می‌شوند.

ایران به دلیل موقعیت جغرافیایی، برخورداری از تنوع سیمای منظر و اقلیم، به‌علاوه وجود منابع آبی عظیم دریای خزر در شمال و خلیج‌فارس و دریای عمان در جنوب، از غنای گونه‌ای بالایی برخوردار است، براساس آخرین بررسی‌ها ۱۱۴۰ گونه جانوری اعم از پستاندار، پرنده، خزنده، دوزیست و ماهیان آب‌های داخلی در اکوسیستم‌های خشکی و آب‌های داخلی ایران شناسایی شده؛ هم‌چنین حدود ۶۵۰ گونه ماهی در آب‌های دریایی شناسایی شده است (حسینی و محمدی، ۱۳۹۶: ۱۵۱-۱۲۷). چنین گستر آشکار زیستی گونه‌های حیات وحش یکی از جرم‌خیزترین سازه‌های زیست‌محیطی را پدیدار ساخته و پیاده‌سازی راهبردهای کنشی سیاست جنایی را برای پاسداری از این ذخایر عمدتاً رو به نابودی گریزناپذیر کرده است. فنی شدن حقوق‌کیفری و پدیداری بیش‌ازپیش مخاطرات گوناگون در برابر حیات وحش گیاهی و جانوری در پرتو تغییرات گوناگون در زندگی اجتماعی، صنعتی شدن فزاینده زندگی انسان و... روند نابودی حیات وحش را شدت بخشیده است. با ارتکاب جرایم گوناگون در اکوسیستم‌هایی چون پوشش‌های جنگلی، تالاب‌ها، مراتع و بیابان‌ها حیات وحش گیاهی و جانوری بیش‌ازپیش به‌سوی نابودی می‌رود. همین امر بررسی سیاست جنایی پیشگیرانه ایران و انگلستان

در برابر جرایم علیه حیات وحش را به یک ضرورت مبدل ساخته است.

پژوهش‌های محدودی در زمینه رویکرد حقوق‌کیفری ایران در قبال جرایم علیه حیات وحش انجام شده است: رزاق خوشیاری حاجی بابا و علی مجدی، در مقاله‌ای به بررسی حمایت از حیوانات در قوانین ایران و اسناد بین‌المللی پرداخته است (خوشیاری حاجی بابا و مجدی، ۱۳۹۲). سارا نظام‌زاده، نیز در مقاله‌ای، جرایم علیه حیات وحش در پهنه‌های گردشگری بیابانی ایران را مورد بررسی قرار داده است (نظام‌زاده، ۱۳۹۹): هم‌چنین بابک پورقهرمانی و پیروش کرمانیان، در مقاله‌ای، پیشگیری اجتماعی از جرایم علیه حیات وحش بر پایه توانمندی‌های دنیای مجازی را بررسی کرده است (کرمانیان، ۱۴۰۱).

تمایز و نوآوری مقاله حاضر نسبت به پژوهش‌های انجام شده این است که در این مقاله سیاست جنایی پیشگیرانه ایران و انگلستان در برابر جرایم علیه حیات وحش مورد بررسی قرار می‌گیرد.

بر اساس آنچه گفته شد هدف مقاله پیش‌رو بررسی این سؤال است که سیاست جنایی پیشگیرانه ایران در برابر جرایم علیه حیات وحش در مقایسه با حقوق‌کیفری انگلستان چگونه قابل بررسی است؟ فرضیه مقاله نیز بدین شکل قابل طرح است که: «هم در حقوق ایران و هم در حقوق انگلیس، استفاده از محیط‌بان مهم‌ترین روش پیشگیرانه است. در حقوق انگلستان از روش‌های پیشگیری غیرکیفری و اجتماعی به شکل تأثیرگذارتری استفاده می‌شود».

چارچوب نظری مقاله حاضر نظریه پیشگیری است. منظور از پیشگیری، پیشگیری شیوه‌هایی است که جهت مهار بزهکاری، از طریق وضع قوانین و تعیین مجازات یا محدودسازی عوامل جرم‌زا و نیز از طریق مدیریت مناسب عوامل محیط فیزیکی و اجتماعی که فرصت‌های مناسب ارتکاب جرم را فراهم می‌کند، به کار می‌رود.

به منظور بررسی سؤال و فرضیه مطرح شده ابتدا رویکرد پیشگیرانه فقه در حمایت حیات وحش بررسی می‌شود و در

ادامه از سیاست جنایی پیشگیرانه ایران و انگلستان در برابر جرایم علیه حیات وحش بحث می‌شود.

۱- رویکرد پیشگیرانه فقه در حمایت حیات وحش

نام انواع مختلف حیوانات در قرآن برده شده است. نام شش‌سوره، از سوره‌های قرآن به اسم حیوانات نام‌گذاری شده است. بقره، انعام، نحل، نمل، عنکبوت و فیل. باید توجه کرد که این نام‌گذاری‌ها در زمان خود پیامبر بوده است و از طریق وحی معین و مشخص گردید (حجتی، ۱۳۸۸: ۹۸؛ معرفت، ۱۴۲۹: ۱۳۵). در آیات بی‌شمار به سودمندی‌های حیوانات و نعمت بودنشان اشاره شده است. «و البته برای شما در چهارپایان و دام‌ها درس عبرتی است؛ از شیرینی که در شکم آن‌ها است، به شما می‌نوشانیم، و برای شما در آن‌ها سود فراوان است و از آن‌ها می‌خورید» (مؤمنون/۲۱). «و نیز از دام‌ها، حیوانات بارکش و حیوانات کرک و پشم‌دهنده را پدید آورد. از آن‌چه خدا روزی‌تان کرده است بخورید، و از پی‌گام‌های شیطان مروید که او برای شما دشمنی آشکار است» (انعام/۱۴۲). «و چهارپایان را برای شما آفرید: در آن‌ها برای شما وسیله گرمی و سودهایی است، و از آن‌ها می‌خورید و در آن‌ها برای شما زیبایی است، آن‌گاه که آن‌ها را از چراگاه برمی‌گردانید، و هنگامی که آن‌ها را به چراگاه می‌برید. و بار شما را به شهری می‌برند که جز با مشقت بدن‌ها بدان نمی‌توانستید برسید. قطعاً پروردگار شما مهربان است. و آسبان و آستران و خران را آفرید تا بر آن‌ها سوار شوید و برای شما تجملی باشد، و آن‌چه را نمی‌دانید می‌آفریند» (نحل/۵-۸).

قرآن به وجود شعور و درک در حیوانات معتقد است؛ به همین جهت، اسلام علاوه بر نهی آزار و اذیت جسمی و روحی آن‌ها به شدت نهی نموده است. هر انسانی وظیفه دارد اگر شاهد صحنه‌ای است که در آن حیوانی مورد آزار و اذیت قرار می‌گیرد، به‌حمایت از حیوان برخاسته و نجاتش دهد (طوسی، ۱۴۱۴: ۱۷۷)؛ از جمله مصادیقی که از منع آزار و اذیت حیوانات در فقه بیان گردیده است می‌توان، به‌منع داغ نهادن در صورت حیوان، نشان کردن (صبر) تنبیه‌بدنی، زندانی کردن و سوزاندن اشاره نمود. این توصیه اخلاقی چنان گسترده‌گی دارد که در برخی از متون فقهی بیان شده است؛ که مالک چهارپایان نباید در هنگام دادوستد، کودک را از مادر خود جدا کند و هر یک را بدون دیگری بفروشد، زیرا این عمل باعث

آزردگی و اذیت هر یک از کودک و مادر شده، قانون کلی حرمت آزار حیوانات، بر حرمت این کار دلالت دارد (نجفی، ۱۴۳۰، ج ۱۱: ۱۲۳). پیامبر اسلام (ص)، انسان را از کشتن موجودات دارای روح (حیوان) نهی فرموده است (مقیمی حاجی، ۱۳۸۵). امام رضا (ع) با نگرشی مشابه، کشتن حیوانات را نهی کرده است (عطاردی قوچانی، ۱۳۹۷: ۸۴۱). سلیمان بن جعفر از امام رضا (ع) و او از پدرانش از علی (ع) نقل می‌کند که پیامبر خدا (ص) از کشتن پنج حیوان نهی کرد: «جغد گردن‌دراز، هدهد، زنبور، مورچه و قورباغه» و به کشتن پنج حیوان فرمان داد: «کلاغ، حدا (نوعی پرنده شکاری)، مار، عقرب و سگ گزنده» (شیخ صدوق (ابن بابونه)، ۱۳۸۲: ۴۳۱/۱). از نگاه امام رضا (ع) حیوانات، پرندگان و آبیان نعمت خداوند هستند و انسان از گروهی از آن‌ها استفاده می‌کند و باید شکر آن را بگذارد (شیخ صدوق (ابن بابونه)، ۱۳۸۲: ۴۳۱/۱). حضرت امام رضا (ع) به تعدادی از حیوانات نگاه ویژه‌ای داشته است؛ و ویژگی خاص آنان را یاد می‌نماید و حتی تعدادی از آنان را برای نگهداری در منزل انتخاب می‌نماید. سلیمان جعفری از امام رضا (ع) روایت می‌کند که فرمود: «چکاوک را نکشید و گوشتش را نخورید که آن بسیار تسبیح می‌گوید و در پایان تسبیحش می‌گوید خداوند دشمنان آل محمد (ص) را لعنت کند» (بروجردی، ۱۳۹۱: ۱۴۳/۲۸). حضرت امام رضا (ع) بر نهی از بدرفتاری با حیوانات تأکید ویژه‌ای داشتند. علی بن شعیب گوید: خدمت حضرت رضا علیه‌السلام رسیدم فرمود: «ای علی با چهارپایان به خوبی رفتار کنید زیرا آن‌ها وحشی هستند و اگر به خاطر عدم محبت از گروهی دور شدند دیگر برنمی‌گردند» (حر عاملی، ۱۴۰۹: ۲۴۸/۱۶). از نگاه امام رضا (ع) حیوانات دنیای ویژه‌ای دارند، آنان خدا را تسبیح می‌کنند و آدمیان نباید به آن‌ها آزار برسانند» (حر عاملی، ۱۴۰۹: ۲۴۸/۱۶). از موضوعات مورد توجه امام رضا (ع) در خصوص حقوق حیوانات، حمایت از غذای حیوانات است. از حضرت امام رضا (ع) نقل است که: «هرکس در صحرا غذا بخورد باید باقی‌مانده غذا را برای پرندگان و درندگان بگذارد» (حکیمی، ۱۳۹۰: ۱۱۸). رویکرد فقه نسبت به حقوق حیوانات از این جهت اهمیت دارد که، برخی از گونه‌های جانوری در کشور در حال انقراض است و حفاظت از حیوانات به‌عنوان یک ضرورت فرهنگی و زیست محیطی مطرح است. در این

می‌دهد (نجفی‌ابرنادادی، ۱۳۹۰: ۵۸۱). پیشگیری وضعی به‌عنوان یکی از روش‌های پیشگیری به مجموعه تدابیری اطلاق می‌شود که کاهش و حذف موقعیت‌ها و فرصت‌های ارتکاب جرم را سرلوحه اقدامات خود قرار داده است. یکی از دلایل اقبال به این نوع پیشگیری ناکارآمدی پیشگیری اجتماعی است. این نوع پیشگیری، هرچند فرایند گذار از اندیشه به عمل را با مانع مواجه می‌کند اما خود با موانع و محدودیت‌هایی همراه است که کارایی آن را کم‌رنگ می‌نماید. افزون بر ملاحظات حقوق بشری، این محدودیت‌ها عبارت‌اند از: تحمیل هزینه و ایجاد مسؤلیت برای بزه‌دیدگان، ایجاد ترس از جرم، هم‌چنین ایجاد اضطراب و ترس در افراد ضعیف و ناتوان از مشکلات ناشی از اجرای راهکارهای پیشگیری وضعی است؛ هم‌چنین جابه‌جایی جرم، امری که سبب تغییر عمل مجرمانه در زمان، مکان، شیوه ارتکاب و نوع جرم ارتكابی می‌شود؛ به‌عنوان یکی از چالش‌ها باید مورد توجه قرار گیرد (بابایی و نجیبیان، ۱۳۹۰: ۱۷۲-۱۴۷).

حساسیت‌ها و آسیب‌پذیری‌های آشکار فراروی حیات وحش و به‌ویژه گونه‌های نادر آن تردیدی در چیرگی گونه موقعیت‌مدار پیشگیری از جرم برگونه‌های دیگر را بر جای نگذاشته است؛ چراکه جاذبه‌های آشکار مالی و غیرمالی موجود هم‌پیوند با جرایم علیه حیات وحش ممکن است افراد بسیاری را با گذار از موانع درونی و بیرونی به‌سوی ارتکاب این جرایم رهنمون سازد.

در ایران پیشگیری موقعیت‌مدار از جرایم علیه حیات وحش هم‌چنان با محوریت محیط‌بانان آن‌جا می‌شود. باوجود کمبود نیروی انسانی چالش مهم دیگر در این راستا، کاستی‌های تقنینی در نظام کیفری ایران و به‌ویژه در زمینه استفاده از سلاح است. بسیاری از مرتکبان جرایم علیه حیات وحش، خواه به‌منظور پیشگیری از مخاطرات ناشی از حیوانات و خواه برای مقابله با محیط‌بانان و ضابطین دادگستری به جنگ‌افزارهای گوناگون مجهز هستند. آمار محکومیت و اجرای حکم محیط‌بانان ایرانی به قصاص در برخورد با شکارچیان در دهه‌های گذشته نشان می‌دهد که تأکید بر پیشگیری موقعیت‌مدار از این جرایم، مستلزم نوسازی‌های

راستا باید خاطر نشان شد که، بهره‌گیری از آموزه‌های میهنی و دینی در این راه بسیار کارساز است. برای نمونه در آموزه‌های اسلامی ضمن آن‌که، ذبح و شکار مجوز شرعی دارد و قانونی است؛ در عین سازگاری با طبیعت و نیازهای بشری نوعی کمال شمرده شدن برای حیوان است (وزیری‌فرد و اولیایی، ۱۳۹۳: ۲۰۱-۲۳۲)؛ همواره بر پاسداشت حقوق حیوان تأکید شده است. انسان نماینده و خلیفه خداوند بر زمین است و دقیقاً به همین دلیل وظیفه دارد تا مراقب تمامی دیگر مخلوقات خداوند اعم از نباتات و حیوانات باشد (مسجدسرای و جباری، ۱۳۹۵: ۳۰۲) این رویکرد اسلامی امکان مناسبی را برای شکوفاسازی سیاست جنایی ایران در برابر جرایم علیه وحش پدید آورده است. در واقع، بسیاری از جرایم علیه حیات وحش بر ویژگی‌های محیطی مبتنی است؛ و در نتیجه توانمندسازی جامعه‌ی در این موارد می‌تواند پاسداری اثرگذاری را از گونه‌های حیات وحش انجام دهد. در این راستا لازم است فعالان اجتماعی از اهمیت کنشگری جامعه‌ی در این قلمرو آگاه شوند؛ چرا که بیان ارزش‌های حیات وحش برای مردم عادی و مسؤولان ذی‌ربط در جهان تلاش برای کاهش آلاینده‌ها، کاهش تخریب زیستگاهی و لزوم کنترل صید ضرورت بسیار دارد (اعظمی و دیگران، ۱۳۹۱: ۸۵-۹۴).

۲- سیاست جنایی پیشگیرانه ایران و انگلستان در برابر جرایم علیه حیات وحش

پاسخ‌دهی پیشگیرانه سیاست جنایی ایران و انگلستان در برابر جرایم علیه حیات وحش از این‌رو اهمیت دارد که، می‌تواند زمینه مناسبی را برای ارزیابی توانمندی‌ها و کاستی‌های گوناگون فراروی آن فراهم آورد. از همین‌رو در ادامه هر یک از گونه‌های پیش‌گفته مطالعه می‌شود.

۲-۱- سیاست جنایی پیشگیرانه موقعیت‌مدار در حقوق ایران و انگلستان

در پیشگیری موقعیت‌مدار فرایند گذار از اندیشه به عمل مجرمانه آماج سیاست‌گذاری کنشگران سیاست جنایی قرار می‌گیرد. اقدام‌های وضعی پیش‌گیرنده ناظر به اوضاع‌واحوال و شرایطی است که مجرم را در آستانه ارتکاب جرم قرار

برابر آماج‌ها حیات وحش در معرض خطر پیاده کنند، یکی از راهکارهای پیشگیری موقعیت‌مدار است. افزون بر این، تعریف پارک‌ها و زیستگاه‌های ویژه نگهداری از حیات وحش همانند پارک ملی توران در استان سمنان و منع رفت‌وآمد افراد بدان‌ها نیز یکی از رویکردهای سنتی در گستره پیشگیری موقعیت‌مدار از جرایم علیه حیات وحش به شمار می‌آید.

در این راستا باید خاطر نشان کرد که مناطق حفاظت‌شده در برگزیده بخش مهمی از راهبردهای هر کشور در جهت حفاظت و استفاده پایدار از تنوع زیستی و چشم‌اندازها می‌باشد (ضیایی و میرزایی، ۱۳۸۸: ۱-۳۴)؛ البته به نظر می‌رسد که راهبرد گسترش این مناطق در صورت پیش‌بینی تدابیر مناسب و هم‌پیوند، افزون بر پیشگیری موقعیت‌مدار دارای ارزش‌های آشکار پیشگیرانه اجتماعی نیز است که در ادامه بدان‌ها پرداخته می‌شود.

۲-۲- سیاست جنایی پیشگیرانه اجتماعی در حقوق ایران و انگلستان

با وجود پیاده‌سازی راهبردهای پیشگیری موقعیت‌مدار از جرایم علیه حیات وحش، پیشگیری اجتماعی از آن نیز اهمیت بسیاری دارد؛ چراکه به دلایلی همانند توانمندی‌های گوناگون آموزش و جامعه‌پذیرسازی ترمیم شهروندان، می‌توان جامعه‌ستیزی‌های آنان را در پیوند با ارزش‌های حیات وحش با بهره‌گیری از راهکار مناسبی درمان کرد.

از چشم‌انداز رهیافت پیشگیری اجتماعی لازم است در هر یک از کشورهای ایران و انگلستان در جستجوی بسترهایی بود که با استفاده از آن‌ها ارائه برنامه‌های آموزشی به شهروندان برای پاسداری پیشینه‌ای از حیات وحش امکان‌پذیر است. برای نمونه با شکوفایی بیش‌ازپیش جایگاه رسانه‌های حقیقی و مجازی و به‌ویژه شبکه‌های اجتماعی مجازی مناسب است که بخشی از برنامه‌های پیش‌گفته با استفاده از این بسترها انجام شود تا در پرتو اقبال فراگیر شهروندان جامعه جهانی به این رسانه‌های نوپدید، آگاهی‌یافتن آنان و به‌ویژه شهروندان دغدغه‌مند نسبت به حیات وحش از مخاطرات گوناگون فراروی این آفریدگان و مناسب‌ترین راهبردهای

کاربردی نظام عدالت کیفری ایران در این راستا به‌منظور حمایت کیفری بیشترین از محیط‌بانانی است که به این‌گونه از پیشگیری می‌پردازند.

در انگلستان اما با توجه به جهانی‌شدن فرهنگ پیشگیری از جرم و نیز پیشرفت‌های مهم معرفت‌شناختی در زمینه پاسداشت حقوق حیوانات می‌توان رویکردهای پیشگیرانه را در برابر این جرایم دید (Blevins & Edwards, 2009: 557). با توجه به این‌که، این کشور خاستگاه رهیافت پیشگیری موقعیت‌مدار از بزه‌کاری است و دیگرگونه‌های پیشگیری نیز در دکتین جرم‌شناسی آن بارور شده‌اند، تردیدی در اهمیت پیاده‌سازی پاسخ‌های کنشی در برابر جرایمی چون جرایم علیه حیات وحش وجود ندارد.

هم‌چنین برخلاف سیاست جنایی ایران، در انگلستان قانون‌گذاری‌های کیفری افتراقی درباره گونه‌های حیوانات وحشی دیده می‌شود که اگرچه خود به تورم کیفری در این حوزه و رخداد دشواری‌هایی همانند بوروکراسی معروف انگلیسی انجامیده، اما بی‌گمان نشان‌دهنده استواری سیاست جنایی این کشور در راه مقابله با جرایم علیه حیات وحش است.

افزون بر این، پیشگامی انگلستان در حوزه سیاست داخلی اقداماتی نظیر: عضویت در کنوانسیون سائیتیس (کنوانسیون بین‌المللی کنترل تجارت گونه‌های جانوری و گیاهی وحشی در حال انقراض)، اعلامیه لندن، وضع قانون حیات وحش و شهرها مصوب ۱۹۸۱، برنامه عمل اتحادیه اروپا در خصوص انتقال حیات وحش معروف به پاپو، ایجاد آژانس سلامت حیوانات و گیاهان و واحد جرایم علیه حیات وحش ملی انگلستان، تیم ناظر اختصاصی کنوانسیون سائیتیس مستقر در فرودگاه هیترو و مشارکت در برنامه عمل جرایم حیات وحش که معروف به پاپو انگلستان می‌باشد، را به عمل آورده است.

تقویت یگان‌های حفاظتی حیات وحش و مجهز کردن آن‌ها به نوین‌ترین ابزارها پایش محیطی به‌گونه‌ای که بتوانند از هر یک از مخاطرات انسانی فراروی حیات وحش در کوتاه‌ترین زمان ممکن آگاهی یافته و با شتاب، کنش‌های حفاظتی را در

نیز کیفیت زندگی در نتیجه پدیده یاد شده به چالش کشیده شود افزون بر این ممکن است دیگر حقوق آنان نیز در هر زمان آماج این پیامدهای زیان بار قرار گیرد. بر پایه این مراتب مناسب است با استفاده از ظرفیت‌های گوناگون موجود در سازه‌هایی چون نظام آموزشی، رسانه‌ها، سازمان‌های جامعه‌ی و... بیشترین میزان آگاهی عمومی از دامنه ابعاد گوناگون پدیده جرایم علیه حیات وحش به جامعه تزریق شود. از این دیدگاه پاسخ‌دهی به بزهکاری از انحصار حاکمیت خارج شده و با همکاری و تقسیم‌کار میان حاکمیت و بدنه جامعه انجام می‌پذیرد. هر یک از طرفین این معادله برای پیاده‌سازی رهیافت پیش‌گفته وظایفی را بر دوش می‌گیرند و می‌کوشند تا با توجه به ابعاد گوناگون هریک از گونه‌های بزهکاری همانند پدیده جرایم علیه حیات وحش پاسخ‌های مناسبی را در برابر آن‌ها نشان دهند. در واقع، به نظر می‌رسد که جوامع به گونه فزاینده‌ای سرشار از جرایم است؛ و در نتیجه شهروندان نیازمند نقش‌آفرینی نظام عدالت کیفری هستند (Goody, 2009)؛ از همین رو، ترسیم مناسب‌ترین روندها در هنگام رویارویی با پدیده‌ای رایج در جامعه از نظر پاسخ‌های کنشی یا واکنشی، امری بدیهی و ضروری تلقی می‌شود. در این صورت کنشگران گوناگون می‌توانند خواه به گونه‌ای نوآورانه و خواه با استفاده از مزایای گوناگون ناشی از راهبردهای عملیاتی نظام عدالت کیفری که در راستای وظیفه ذاتی خود مبنی بر پدیدارسازی بیشترین میزان مدیریت کیفری در جامعه دنبال می‌کند، به گونه مناسبی در راه مهار آثار گوناگون نامطلوب ناشی از جرایم علیه حیات وحش پیروز شوند. به‌طور خلاصه متولی این آگاه‌سازی را باید از یک سو نظام عدالت کیفری دانست که با استفاده از توانمندی‌های هر یک از سازه‌های خود همانند ضابطین دادگستری، دادرسان و ... بدان مبادرت می‌ورزد. افزون بر این کنشگران جامعه‌ی که خود در شمار بازیگران سیاست جنایی مشارکتی هستند همانند سازمان‌های مردم‌نهاد با چهره‌های معروف اجتماعی نیز در این راه رسالتی بنیادین دارند که باید با استفاده از پیش‌بینی بسترهای بازم بدن‌ها پرداخت.

پیشگیری از این مخاطرات جرم‌شناختی به آنان آموخته شود.

پیشگیری زودرس از جرایم علیه حیات وحش به‌عنوان زیرمجموعه پیشگیری اجتماعی ناظر بر ارائه انگاره‌های هنجاری ارزش‌های زیست‌محیطی به‌ویژه در قلمرو حیات وحش به کودکان و نوجوانانی است که امکان دارد به پایداری نسلی بزهکاری مبادرت ورزند. بنابراین بخشی از جلوه‌های سیاست جنایی پیشگیرانه باید در این راستا سازمان یابد.

در انگلستان نیز دیده می‌شود که برخی از باشگاه‌های بزرگ فوتبال لیگ برتر که آوازهای جهانی دارند از حیوانات وحشی به‌عنوان نماد خود استفاده می‌کنند (Cazaux & Beirne, 2013: 9). گرایش بیش‌ازپیش جهانیان به ورزش فوتبال و ضرورت نهادین ساختن نگرش‌های جرم‌شناختی بدان، ضرورت توجه هر چه بیشتر به این راهبرد را نیز مطرح کرده است، باید در ورزش ایران نیز بیشتر دنبال شود. بر پایه این مراتب دیده می‌شود که سیاست جنایی پیشگیرانه کشورهای ایران و انگلیس هرکدام بر پایه اصول عملکردی خود رویکردهایی همانند و گاه نیز متفاوت در زمینه پیشگیری از جرایم علیه حیات وحش در پیش گرفته‌اند که در برخی از موارد با انگاره‌های موجود در اسناد بین‌المللی نیز هماهنگ است؛ از همین رو می‌توان به‌خوبی به وجود یک سیاست جنایی مستقل در هر یک از این دو کشور باورمند بود.

۱-۲-۲- آگاه‌سازی

مخاطب آغازین رهیافت جرم‌شناختی، پیشگیری اجتماعی از جرم جامعه است؛ از همین رو مناسب است در هنگام پیاده‌سازی روندهای عملیاتی این‌گونه از پیشگیری شهروندان به‌عنوان مخاطبان آن از هر یک از زوایای گوناگون این‌گونه از پیشگیری آگاه شوند. این راهبرد می‌تواند باچیرگی بر مخاطرات احتمالی فرارو ضریب پیروزمندی آن را افزایش دهد. بی‌تردید در پدیده جرایم علیه حیات وحش نیز شهروندان بزه‌دیده واقعی هستند؛ چراکه پیامدهایی همانند تکانش‌های اکوسیستمی سبب می‌شود که حقوق بنیادین همه شهروندان به خطر افتد. برای نمونه حق شهروندان بر امنیت غذایی و

۲-۲-۲- فرهنگ‌سازی

افزون بر آگاه‌سازی جامعه از مخاطرات گوناگون ناشی از پدیده جرایم علیه حیات وحش لازم است رهنمودهای پیشگیرانه به آن‌ها داده شود تا بتوانند با کمترین هزینه و در کوتاه‌ترین زمان ممکن از سد پیامدهای آن بگذرند. در این راستا، آموزش‌های مناسب می‌تواند به گروه‌هایی همانند جنگل‌نشینان بیابان‌نشینان و ساحل‌نشینان که به دلیل شرایط زیستی خود با گونه‌های ویژه‌ای از حیات وحش پیوند دارند، در راستای رهیافت پیشگیری اجتماعی از جرم داده شود. بخش مهمی از این روند نیز می‌تواند با استفاده از امکانات دنیای مجازی انجام شود. بدین ترتیب، فراگیری استفاده از دنیای مجازی و اثرپذیری آشکار رفتارهای انسان در دنیای حقیقی از آن، ضرورت استفاده پیش‌گیرانه از این وضعیت را به‌منظور انتقال مفاهیم هم پیوند با پیشگیری اجتماعی از جرایم مهمی همانند جرایم علیه حیات وحش مطرح کرده است؛ در نتیجه نهادهای حاکمیتی و جامعه‌ی کنشگر می‌توانند از راه‌هایی همانند ساخت صفحات مجازی تخصصی و یا پدیداری گروه‌های کاربران در راه ارائه این رهنمودهای پیشگیرانه و نیز ماندگارسازی بیش‌ازپیش آن‌ها کوشا باشند. باید خاطر نشان شد که فناوری بسته به نقشی که ایفا می‌کند نقش عمده‌ای در تعریف جرایم مجازی ایفا می‌کند (Finklea & Theohary, 2015: 3). در برخی موارد وسایل الکترونیکی و داده‌های موجود در آن‌ها هدف یا قربانی جرم هستند. در موقعیت‌های دیگر، فناوری‌های الکترونیکی یا دیجیتالی ابزار واقعی مورد استفاده برای ارتکاب جرایمی است که افراد، سازمان‌ها یا نهادهای دولتی را تحت تأثیر خود قرار می‌دهد (Viano, 2004: 14). بدین ترتیب تردیدی وجود ندارد که همان‌گونه که پیشتر نیز گفته شد در راستای پیشگیری اجتماعی از جرایم علیه حیات وحش، دنیای مجازی نقشی دو سویه دارد که البته باید با استفاده از زیر ساخت‌های مناسب در راه تقویت سوبه‌های مثبت این اثرگذاری کوشید.

۳- چالش‌های سیاست جنایی پیشگیرانه در برابر جرایم علیه حیات وحش

به‌طور کلی در پرتو جهانی‌شدن بزه‌کاری و به‌ویژه سازمان‌یافتگی بیش‌ازپیش آن، چالش‌های همانند بسیاری در

برابر سیاست جنایی پیشگیرانه ایران و انگلستان در پیوند با جرایم علیه حیات وحش وجود دارد که در ادامه به شماری از این چالش‌ها پرداخته می‌شود.

۳-۱- دگرذیسی‌های گوناگون در قلمرو جرایم علیه حیات وحش

پیمایش‌های جامعه‌شناختی روزآمد جرایم علیه حیات وحش خواه در دو کشور ایران و انگلستان و خواه فراتر از آن نشان‌دهنده این واقعیت مهم است که چهره‌های گوناگون جرایم روی داده در این قلمرو در هر زمان با دگرگونی‌های آشکاری مواجه است که این وضعیت کار را برای کنشگری مناسب نظام عدالت‌کیفری در برابر آن بسیار دشوار می‌کند. در این راستا و برای نمونه می‌توان به جرایم علیه تنوع زیستی اشاره کرد که خود به مفهوم گوناگونی جرایم یاد شده است؛ از همین‌رو بخش مهمی از کوشش‌های سیاست جنایی کشورهای ایران و انگلستان باید مصروف مبارزه با جرم دولتی باشد تا از این راه توان عملکردی در برابر جرایم علیه حیات وحش به‌خوبی افزایش یابد.

بازنگری در مجوزهای صید و شکار و فراتر از آن مجوزهای سلاح تنها نقطه آغازین در روند یادشده است؛ چراکه دامنه مخاطرات گوناگون ناشی از جرایم علیه حیات وحش تا آن‌جاست که بسیاری از حوزه‌های عملکردی جامعه باید برای مهار مناسب و مطمئن آن بسیج شوند.

افزون بر این باید خاطر نشان شد که به‌طور کلی یکی از بنیادی‌تری راهبردهای پاسخ‌دهی به جرم در هر زمان و مکان، توانمندسازی جوامع محلی است. با وجود این جوامع محلی می‌توانند به دلیل پیوندهای نزدیک و آشکار خود با قلمروهای جرم‌زا نقش مهمی را در راه مهار و مدیریت آن داشته باشند؛ چراکه یکی از بنیادی‌ترین بایسته‌های پاسخ‌دهی کیفری و فراکیفری دارا بودن آگاهی‌های محیطی از جرایم مورد نظر است. در نتیجه جوامع محلی با دارا بودن این آگاهی‌ها می‌توانند میزان احتمال ناکامی پاسخ‌های نظام عدالت‌کیفری را در برابر هر یک از گونه‌های جرایم و به‌ویژه جرایم علیه حیات وحش کاهش دهند. با وجود این استفاده از توانمندی‌های جوامع محلی که حتی ممکن است گاه فناوران

ملاحظات تاریخی، فرهنگی و اجتماعی استقبال از فرآورده‌های این بازار غیرقانونی در آن بسیار زیاد است، بر اهمیت کارآمدی سیاست جنایی ایران در برابر این جرایم و اتخاذ پاسخ‌های مناسب در برابر آن افزوده است.

با وجود این صدور مجوزهای صید و شکار برای شکارچیان خارجی به‌ویژه شکارچیان که خواه زنده‌گیری و خواه کشتار حیات وحش توسط آنان به‌گونه‌ای به کشورهای عربی پیش‌گفته پیوند می‌خورد، بر حساسیت‌ها پیرامون یقه‌سفیدی شدن این جرایم افزوده است. از همین رو کاملاً قابل انتظار است که افزون بر رخدادهای گوناگون در راه پاسخ‌دهی به این جرایم، مناسب‌سازی آن نیز تا چه اندازه اهمیت دارد.

۳-۳- کاستی‌های تقنینی

حاکمیت قانون مهم‌ترین انگاره حقوقی دولت‌های مدرن است. بدین ترتیب در هنگام ارزیابی هر یک از حوزه‌های عملکردی در آن لازم است به میزان وجود و نیز اثرگذاری قوانین پی برد. از این دیدگاه روشن است که تفاوت‌های بنیادینی میان دو کشور مورد مطالعه وجود دارد؛ چراکه از چشم‌انداز سیاست جنایی تقنینی، مطالعه قوانین کیفری کشورمان نشان می‌دهد که در آن به رفتار مجرمانه مستقلاً که به نحو کلی هرگونه آزار به حیوانات را در دامنه خود قرار دهد، تصریح نشده است. (مشکات، ۱۳۹۸: ۱۷۳-۲۰۴).

بنابراین سیاست‌گذاران جنایی تقنینی ایران باید با در پیش گرفتن روزآمدی عملیاتی گونه‌های نوپدید جرایم علیه حیات وحش را به‌ویژه با رویکرد جزیی‌نگرانه کنوانسیون‌های بین‌المللی تصویب شده بازتاب دهد. با توجه به آسیب‌های فراوانی که به طبیعت و عناصر آن وارد شده است، برخی از مکاتب حقوقی و جرم‌شناسی نیز به‌ضرورت تنظیم قوانین و مقرراتی برای احترام به حقوق عناصر طبیعت گرایش پیدا کرده‌اند (خانعلی‌پور و دیگران، ۱۳۹۵: ۱۰۵-۱۲۹)؛ بنابراین تأکید بر قوانین قدیمی و اکتفا به اصلاحات اندک پس از آن نمی‌تواند پاسخی مناسب در برابر روندهای گوناگون جرایم علیه حیات وحش در روزگار ما باشد.

دانشگاهی مربوطه نیز از آن بی‌بهره باشند می‌تواند این کاستی را تا اندازه بسیاری برطرف کند (ضیایی و میرزایی، ۱۳۸۸: ۲۷)؛ البته در عمل ممکن است این راهبرد نیز با موانعی همراه باشد. آموزه‌های جرم‌شناسی فرهنگی در این قلمرو مقتضی می‌دارد که با تغییر در نگرش‌های هرچند نهادین فرهنگی جوامع محلی از آن‌ها به‌عنوان کنشگرانی مسوول در روند مبارزه کارآمد با جرایم علیه حیات وحش استفاده شود.

۳-۲- یقه‌سفیدی شدن جرایم علیه حیات وحش

بازار جرایم علیه حیات وحش را باید در شمار بازارهای پررونق مالی در قلمرو اقتصاد جرایم سازمان‌یافته برشمرد. از همین رو گردش مالی فراوان این بازار افزون بر آن که به پایداری رفتارهای مجرمانه در این قلمرو دامن‌زده، روز به روز بر سازمان‌یافتگی و یقه‌سفیدی شدن آن نیز انجامیده است.

این جرایم گستره قابل‌توجهی داشته و از نابودسازی عمدی گونه‌های حیات وحش تا انتقال غیرقانونی، از میان بردن تنوع زیستی، نقض کرامت و... را فرا می‌گیرد. در ایران و انگلستان به‌عنوان کشورهای مورد مطالعه این پژوهش می‌توان جرایم تجارت غیرقانونی، شکار غیرقانونی، صید غیرقانونی آبزیان، حیوان‌آزاری و... را به‌عنوان مهم‌ترین جلوه‌های جرایم علیه حیات وحش برشمرد. این دسته از جرایم عمدتاً سازمان‌یافته شاید بیش از دیگر نمونه‌ها اقتصاد زیرزمینی جرم را به تعبیر مانوئل کاستلز محقق می‌کنند و رسالتی دشوار را برای مهار آن بر دوش نظام‌های عدالت‌کیفری پدید می‌آورند. برای درک این گزاره و در نتیجه استواری در راه مقابله با این جرایم باید

خاطر نشان شد که تنها در مورد یکی از گونه‌های جرایم علیه حیات وحش یعنی تجارت غیرقانونی، در سطح جهان هرساله ۴۰۰۰۰ پستاندار زنده، ۴ میلیون پرنده زنده، ۶۴۰۰۰۰ خزنده زنده و ۳۵۰ میلیون ماهی گرمسیری زنده به ارزش میلیاردها دلار به‌صورت غیرقانونی خریدوفروش شده‌اند (Van Uhm, & Wong, 2019: 23-40).

تنوع آشکار زیستی حیات وحش در ایران و نزدیکی آن به یکی از مهم‌ترین بازارهای مقصد یعنی جهان عرب که بنا به

سایتیس مستقر در فرودگاه هیترو، مشارکت انگلستان در برنامه عمل جرایم حیات وحش که معروف به پاو انگلستان می‌باشد، سزاوار یادآوری است. برای بهبود پیامدهای ناشی از این چالش، روی‌آوری هر چه بیشتر به رهیافت بازپروری مناسب به نظر می‌رسد. بدین ترتیب دیگر راهبرد مناسب سیاست جنایی کشورهای ایران و انگلستان برای توانمندسازی پاسخ‌های پیشگیرانه در برابر جرایم حیات وحش را باید ظرفیت‌های مهمی دانست که در قلمرو نهادهای ارفاقی کیفری وجود دارد.

۴- راهبردهای گذار از چالش‌های فراروی سیاست جنایی پیشگیرانه در برابر جرایم علیه حیات وحش

سیاست جنایی پیشگیرانه ایران و انگلیس برای گذار از چالش‌های فراروی رویکردهای عملیاتی خود در برابر جرایم علیه حیات وحش گزینه‌هایی را پیش رو دارند که در ادامه بدان‌ها پرداخته می‌شود.

۴-۱- سازمان‌دهی برنامه ملی پیشگیری از جرم

برنامه ملی پیشگیری از جرم یکی از آموزه‌های دکترین جرم‌شناسی فرانسه است و خود با بایستگی نهادسازی در گستره نظام عدالت‌کیفری نیز هماهنگی کامل دارد. در ایران این برنامه مبتنی بر قانون پیشگیری از وقوع جرم ۱۳۹۴ است. بنابراین برای پیشگیری از جرایم احتمالی علیه حیات وحش نیز می‌توان هر یک از نهادهای درگیر در این گستره را با توجه به قواعد یادشده در قانون پیش‌گفته به کنشگری در زمینه پیشگیری از جرایم علیه حیات وحش واداشت.

۴-۲- متوازن‌سازی پیشگیری از جرم

برای آن‌که سیاست جنایی کشورهای ایران و بریتانیا بتواند به‌خوبی با چیرگی بر هر یک از چالش‌های فراروی، حمایت پیشگیرانه مناسبی را از آماج‌های حیات وحش داشته باشد، باید به توازن میان جهانی‌شدن پیشگیری و نیز بایستگی بومی‌سازی آن دست بزند. در این صورت می‌توان انتظار داشت که آرمان پیشگیری از جرایم به گونه مناسبی روی دهد.

سیاست جنایی بریتانیا در برابر جرایم علیه حیات وحش نیز دیگر بخش از این پژوهش است که با چشم‌اندازی تطبیقی و به‌منظور هم‌سنگی آن با سیاست‌جنایی ایران انجام می‌شود و در آغاز باید خاطر نشان شد که قلمرو مفهومی جرایم پیش‌گفته تفاوت آشکاری با ایران ندارد؛ جز آن‌که بر پایه پیشینه قانونی که پس‌تر بدان پرداخته خواهد شد، ارزش‌گذاری کیفری در این قلمرو به گونه بسیار مشروح‌تر و جزئی‌تر از سیاست جنایی ایران انجام‌شده است. بدین ترتیب باید خاطر نشان شد که قانون‌گذاری کیفری در زمینه جرایم علیه حیات وحش پیشینه آشکاری در انگلستان دارد. صرف‌نظر از قوانین نورماندی، قانون بازی ۱۸۳۱ کشتن برخی از حیوانات را برای اهدافی همانند ورزش، کاربری زمین و... مجاز می‌دانست. از آن هنگام تاکنون قوانین کیفری گسترده‌ای در انگلستان تصویب شد که برخلاف قانون بازی به‌طور مشخص بر حمایت از حیوانات وحشی در برابر جرایم گوناگون تأکید داشت. گام آغازین در این روند نیز قانون حفظ پرندگان دریایی ۱۸۶۹ بود.

همان‌گونه که آشکار است، برخلاف سیاست جنایی ایران، در انگلستان قانون‌گذاری‌های کیفری افتراقی درباره گونه‌های حیوانات وحشی دیده می‌شود که اگرچه خود به تورم کیفری در این حوزه و رخداد دشواری‌هایی همانند بوروکراسی معروف انگلیسی انجامیده، اما بی‌گمان نشان‌دهنده استواری سیاست جنایی این کشور در راه مقابله با جرایم علیه حیات وحش است (Mary, 2008: 4).

افزون بر این پیشگامی انگلستان در روند قاعده‌گذاری کیفری بین‌المللی پیرامون جرایم علیه حیات وحش نیز زمینه باروری قاعده‌گذاری داخلی آن را در برابر جرایم علیه حیات وحش پدید آورده است. در حوزه سیاست داخلی انگلستان کنوانسیون سایتیس، کنترل تجارت گونه‌های درخطر انقراض، اعلامیه لندن، قانون حیات وحش و شهرها مصوب ۱۹۸۱، برنامه عمل اتحادیه اروپا درخصوص انتقال حیات وحش معروف به پاو، مراجع مسؤول، وزارت محیط‌زیست و امور روستایی، آژانس سلامت حیوانات و گیاهان واحد جرایم علیه حیات وحش ملی انگلستان، تیم ناظر اختصاصی کنوانسیون

پیشگیرانه در برابر جرایم علیه حیات وحش امیدوار بود. پیش‌بینی بسترهای لازم برای مداخلات جمعی در راه پیشگیری از جرایم حیات وحش در انگلستان با توجه به ساختارهای حقوق عمومی در آن بسیار امکان‌پذیر به نظر می‌رسد (Goody, 2009: 87). چراکه در این کشور از دیرباز بسیاری از زمینه‌های فعالیت اجتماعی که در کشورهای دیگر همانند ایران در دست دولت است، به گونه خصوصی و به دور از مداخلات رسمی اداره می‌شده که از آن جمله می‌توان به ورزش اشاره کرد. وجود چنین بستر ویژه‌ای خود به‌خوبی نشان‌دهنده بایستگی در پیش‌گرفته رویکرد جمعی‌سازی پیشگیری از جرایم علیه حیات وحش است تا از این راه افزون بر توانمندسازی این رهیافت، دست‌کم بخشی از توان بالقوه بزه‌کاری‌های گستره حیات وحش نیز به‌خوبی سلب شود.

نتیجه‌گیری

از آن‌جا که دست‌کم برخی از گونه‌های حیات وحش موجود در این آماج‌ها در شمار گونه‌های نادر گیاهی و جانوری جای دارند، لازم است پاسخ‌های مناسبی از چشم‌اندازهای کنشی و نیز واکنشی در برابر این جرایم در پیش‌گرفته شود. خسارات بازسازی‌ناپذیر برخاسته از جرایم علیه وحش تا بدان‌هاست که باید همواره از مناسب‌ترین و روز آمدترین راهکارهای مبارزه با آن سود جست تا از این راه شتاب بسیار مخاطره‌آمیز جرایم پیش‌گرفته دست‌کم تا اندازه‌ای بازداشته شود. با وجود این هم ایران و هم انگلیس در پرتو ساختارهای دیپلماسی کیفری خود این فرصت مناسب را دارا هستند که با هم‌افزایی توان عملیاتی خود با نظام‌های کیفری کشورهای هم‌پیوند در برابر گروه‌های بزه‌کاری بین‌المللی فعال در گستره جرایم علیه حیات وحش باشند. این فرصت که با جهانی شدن درک مخاطرات فراروی جرائم بسیار حساسی همانند جرایم علیه حیات وحش به میان آمده سبب شده فرصت‌های بیشتری برای پاسخ‌دهی مناسب به جرایم ارتكابی علیه این بخش از میراث مشترک بشریت پدید آید. استفاده مناسب سیاست جنایی‌کشورهایی همانند ایران و انگلیس از این فرصت‌ها در آینده در بقای بسیاری از گونه‌های نادر حیات وحش در جهان اثرگذار است. بدین‌ترتیب سیاست جنایی‌کشورهایی ایران و انگلستان ناگزیر هستند بر پایه هر یک از دو رهیافت

۳-۴- هم‌افزایی نهادی با محوریت نظام عدالت کیفری پیشگیری از جرم بر پایه واقعیات آشکار نباید تنها در انحصار نظام عدالت کیفری دانسته شود. بلکه باید به پدیدارسازی کارتلی از نهادهای گوناگون حاکمیتی و جمعی در این راستا پرداخت تا در پرتو ایفای نقش محوری نظام عدالت کیفری بتوان به هم‌افزایی هر یک از توان‌های اثرگذار در پیشگیری از جرایم یادشده پرداخت. برای دست‌یابی به این هدف باید پیش از هر چیز به متقاعدسازی کنشگران هر یک از نهادهای گوناگون پیش‌گفته برای همکاری با نظام عدالت کیفری در راه پیشگیری از جرم پرداخت (مشکات، ۱۳۹۸: ۱۹۱). تصویب قانون پیشگیری از وقوع جرم و پدیداری شورای عالی پیشگیری از جرم امیدواری‌ها را برای این هم‌افزایی افزایش داده است.

هم ایران و هم انگلیس در پرتو ساختارهای دیپلماسی کیفری خود این فرصت مناسب را دارا هستند که با هم‌افزایی توان عملیاتی خود با نظام‌های کیفری کشورهای هم‌پیوند در برابر گروه‌های بزه‌کاری بین‌المللی فعال در گستره جرایم علیه حیات وحش باشند. این فرصت که با جهانی شدن درک مخاطرات فراروی جرایم بسیار حساسی همانند جرایم علیه حیات وحش به میان آمده سبب شده فرصت‌های بیشتری برای پاسخ‌دهی مناسب به جرایم ارتكابی علیه این بخش از میراث مشترک بشریت پدید آید. استفاده مناسب سیاست جنایی‌کشورهایی همانند ایران و انگلیس از این فرصت‌ها در آینده در بقای بسیاری از گونه‌های نادر حیات وحش در جهان اثرگذار است.

۴-۴- توانمندسازی کنشگران جمعی پیشگیری از جرم

امروزه برون‌رفت نظام عدالت کیفری از حصارهای سنتی و گسترده‌سازی نیروی انسانی کنشگر در برابر بزه‌کاری در هریک از گستره‌های کنشی و واکنشی اصلی پذیرفته شده است. دموکراتیک‌شدن حقوق کیفری به‌طور کلی زمینه استفاده از توان کنشگران جمعی را در راه پیشگیری از جرم فراهم آورده است. البته باید در این راستا زیر ساخت‌های تقنینی، قضایی و اجرایی مناسبی برای این موضوع در نظرگرفته شود تا بتوان سرانجام به احتمال پیروزمندی سیاست جنایی

- بابایی، محمدعلی و نجیبیان، علی (۱۳۹۰). «چالش‌های پیشگیری وضعی از جرم». *مجله حقوقی دادگستری*، ۷۵ (۷۵): ۱۴۷-۱۷۲.

- بروجرودی، حسین (۱۳۹۱). *منابع فقه شیعه*. ترجمه احمد اسماعیل تبار و دیگران، جلد بیست و هشتم، چاپ اول، تهران: نشر فرهنگ سبز.

- پورقهرمانی، بابک و کرمانیان، پریوش (۱۴۰۱). «پیشگیری اجتماعی از جرایم علیه حیات وحش بر پایه توانمندی‌های دنیای مجازی»، *سومین کنفرانس ملی پدافند سایبری*، (۱): ۷-۱.

- حجتی، سیدمحمدباقر (۱۳۸۸). *پژوهشی در تاریخ قرآن کریم*. چاپ بیست و ششم، تهران: دفتر نشر فرهنگ اسلامی.

- حرعاملی، محمد بن حسن (۱۴۰۹). *وسائل الشیعه*. جلد شانزدهم، چاپ بیستم، قم: مؤسسه آل البیت.

- حسینی، سیدمحمد و محمدی، مهرداد (۱۳۹۶). «حق بشر بر محیطزیست». *مجله مطالعات حقوق بشر اسلامی*، ۴ (۱۲): ۱۲۷-۱۵۱.

- حکیمی، محمد (۱۳۹۰). *فرازهایی از سخنان امام رضا (ع) دفتر سوم*. چاپ سوم، مشهد: انتشارات آستان قدس رضوی.

- خانعلی‌پور، سکینه و آقابابایی، حسین و انصاری، اسماعیل (۱۳۹۵). «حقوق حیوانات در سنجه جرم‌شناسی انتقادی گونه‌های حیوانی». *مجله پژوهشنامه حقوق کیفری*، ۷ (۲): ۱۰۵-۱۲۹.

- خوشیاری حاجی‌بابا، رزاق و مجدلی، علی (۱۳۹۱). «حمایت از حیوانات در قوانین ایران و اسناد بین‌المللی»، *مجله حقوق پزشکی*، ۳ (۲۶): ۱۷۱-۱۹۲.

- شیخ صدوق (ابن بابویه)، محمد بن علی (۱۳۸۲). *الخصال*. ترجمه یعقوب جعفری، جلد اول، چاپ دوم، قم: نسیم کوثر.

پیش‌گفته تا آن‌جا که ممکن است توانمندسازی بیش‌ازپیش سامانه پاسخ‌دهی خود را در برابر جرایم علیه حیات وحش درخشان کنند. این رویکرد باید بر پیاده‌سازی کارآمدترین پاسخ‌های پیشگیرانه که مقتضیات گوناگون زیست حیات وحش را در نظر گرفته‌اند سازمان یابد. تا از این راه بتوان به پیروزمندی آن راه کاسته شدن از احتمال رخداد این دسته از جرایم عمده‌تاً بازسازی ناپذیرامیدوار بود. به عنوان یک پیشنهاد کاربردی لازم است میزان جزای نقدی جرایم علیه حیات وحش افزایش یابد تا جنبه بازدارندگی آن تقویت شود. این موضوع از آن جهت اهمیت دارد که بسیاری از جرایم علیه حیات وحش با انگیزه‌های اقتصادی صورت می‌گیرد.

ملاحظات اخلاقی: در پژوهش حاضر، جنبه‌های اخلاقی مطالعه کتابخانه‌ای شامل اصالت متون، صداقت و امانتداری رعایت شده است.

تعارض منافع: نگارش این مقاله، فاقد هرگونه تعارض منافی بوده است.

سهم نویسندگان:

پریوش کرمانیان: جمع‌آوری مطالب و تدوین مقاله؛ بابک پورقهرمانی: ارائه ایده و موضوع؛ جمال بیگی: معرفی منابع.

کلیه نویسندگان به صورت برابر در تهیه و تدوین پژوهش حاضر مشارکت داشته‌اند.

تشکر و قدردانی: لازم است از تمام کسانی که در تدوین این مقاله ما را یاری رسانده‌اند، قدردانی نماییم.

تأمین اعتبار پژوهش: این پژوهش بدون تأمین مالی انجام گرفته است.

منابع

الف. منابع فارسی و عربی

- اعظمی، جابر؛ اسماعیلی‌ساری، عباس؛ بهرامی‌فر، نادر و قاسم‌پوری، محمود (۱۳۹۱). «بررسی ارزش‌های محیط‌زیستی سه گونه از مهم‌ترین پرندگان تالاب‌های شمالی ایران (چنگر، اردک سرسبز و باکلان بزرگ) با تأکید بر ارزش اقتصادی». *مجله اقتصاد منابع طبیعی*، (۱): ۸۵-۹۴.

ب. منابع خارجی

- Cazaux, G & Beirne, P (2013). *The Sage Dictionary Of Criminology*. 3rd ed., London: Sage publication.

-Blevins, R & Edwards, D (2009). *Wildlife Crime*. 21sted., London: Sage Publication.

- Finklea, K & Theohary, C-A (2015). *Cybercrime- Conceptual issues for congress and law enforcement*. Washington: Report.

- Goody, J (2009). *Victim and Victimology*. second edition, London: Sage publication.

- Rice, M (2008). *Environmental Crime- A Threat To Our Future*. 3rd ed., London: Environmental Investigation Agency (Eia).

- Van Uhm, D & Wong, R (2019). "Establishing Trust in the Illegal Wildlife Trade in China". *Asian Journal of Criminology*, 14(1):23-40.

- Viano, C (2004). *Cybercrime- Definition (Typology and Criminalization)*. 2nd ed., London: Publication Societal Responses- International Approaches.

- ضیایی، محمود و میرزایی، روزبه (۱۳۸۸). «چالش‌های مدیریتی و توسعه گردشگری در مناطق تحت حفاظت سواحل جنوبی دریای خزر (مطالعه موردی پناهگاه حیات وحش میانکاله)». *مجله مطالعات جهانگردی*، ۳(۱۰): ۱-۳۴.

- طوسی، محمد بن حسن (۱۴۱۴). *الامالی*. چاپ ششم، قم: انتشارات دارالتقافه.

- عطاردی قوچانی، عزیز الله (۱۳۹۷). *اخبار و آثار حضرت امام رضا (ع)*. چاپ اول، تهران: نشر کتابخانه صدر.

- مسجدسرای، حمید و جباری، رضا (۱۳۹۵). «تضییع حق حیات وحش در باغ وحش». *فصلنامه مطالعات فقه و حقوق اسلامی*، ۸(۱۵): ۳۰۱-۳۱۸.

- مشکات، سیدمصطفی (۱۳۹۸). «مطالعه تطبیقی حیوان‌آزاری در نظام کیفری ایران و ایالات متحده آمریکا». *مجله پژوهش حقوق کیفری*، ۵(۲۹): ۱۷۳-۲۰۴.

- معرفت، محمدهادی (۱۴۲۹). *تلخیص التمهید*. الطبعة الأولى، قم: مؤسسه التمهید و منشورات ذوی القربی.

- مقیمی حاجی، ابوالقاسم (۱۳۸۵). «حقوق حیوانات در فقه اسلامی». *مجله فقه اهل بیت*، ۲۵(۴۸): ۱۳۸-۱۹۵.

- نجفی ابرندآبادی، علی حسین (۱۳۹۰). *پیشگیری عادلانه از جرم (مجموعه مقالات در تجلیل از دکتر آشوری)*. چاپ دوم، تهران: انتشارات سمت.

- نجفی، محمدحسن (۱۴۳۰). *جواهر الکلام فی شرح شرایع الاسلام*. جلد یازدهم، الطبعة السادسة، بیروت- لبنان: دار احیاء التراث العربی.

- نظام‌زاده، سارا (۱۳۹۲). «جرایم علیه حیات وحش در پهنه‌های گردشگری بیابانی ایران»، *دومین کنفرانس ملی علوم انسانی و توسعه*، (۱): ۱-۹.

- وزیری فرد، سیدمحمدجواد و اولیایی، احمد (۱۳۹۳). «ذبح و شکار از منظر حقوق حیوانات در فقه شیعه». *مجله شیعه‌شناسی*، ۱۲(۴۷): ۲۰۱-۲۳۲.